

BLIKK PÅ NORDEN

- Litt om sysselsetting og organisering

1. Svært forskjellig jobbvekst
2. Nedgang i sysselsettingsrater
3. Ungdom mer utsatt, men også kjønnsforskjell
4. Fagorganisering og LOs andel

Juni 2015

Tidligere utgitte samfunnsnotat 2015

Samfunnsnotat	1/14	Midlertidige ansettelse og sysselsetting - en oppdatering etter endelig forslag
Samfunnsnotat	2/14	Litt om frontfag og samordning
Samfunnsnotat	3/14	"Utenforskap" og inkludering - riktig omfang og riktig målgruppe
Samfunnsnotat	4/14	Tyskland - litt om økonomi og arbeidsliv
Samfunnsnotat	5/14	Storbritannia - økonomi og arbeidsliv
Samfunnsnotat	6/14	Foran revidert - litt om bakgrunn og perspektiver fra LO-økonomene

* * *

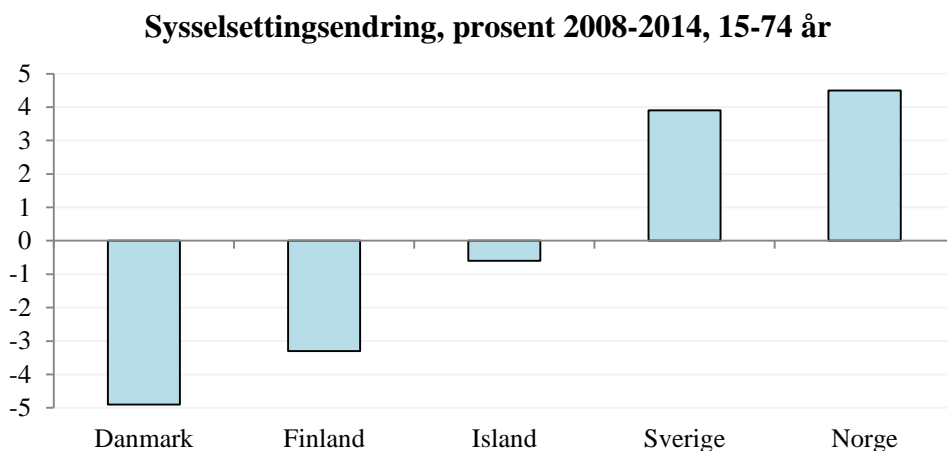
Arbeidsmarkedssituasjonen i de nordiske land er gjennomgående bedre enn i det øvrige Europa. Men også i Norden fikk sysselsettingen en knekk i forbindelse med finanskrisen.

Landene har i ulik utstrekning gjenopprettet sysselsettingsnedgangen. Vi skal ikke her gå mye inn på hvor mye av denne forskjellen som kan tilskrives politikk og hvor mye som har med forskjeller i utgangspunkt og næringsstruktur å gjøre. Men vi har samlet noen tall som gir et bilde av situasjonen og tendenser i utviklingen den siste tiden.

1. SVÆRT FORSKJELLIG JOBBVEKST

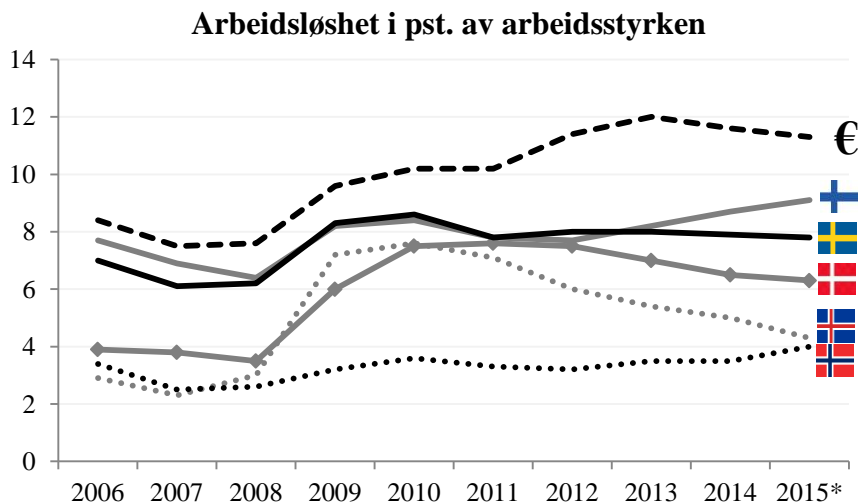
Sysselsettingen (antall mennesker som har jobb) har utviklet seg svært forskjellig landene imellom. Ett uttrykk for dette fremkommer ved å sammenlikne den aktuelle situasjon med situasjonen før virkningen av finanskrisen.

Som vi ser under, er antall sysselsatte hevet betraktelig i Norge og Sverige, mens fallet er stort både for Danmarks og Finlands vedkommende. I Island, som umiddelbart hadde det største bortfallet av jobber i forbindelse med finanskrisen, er 2008-nivået omtrent gjenreist.

Kilde: Eurostat

De siste OECD-tallene for mest mulig sammenliknbare ("harmoniserte") data, gjengitt i den etterfølgende figur, viser at de nordiske land også startet på ulike nivåer for arbeidsløshet. Den var i alle landene lavere enn for Euro-området, og var klart høyest i Finland og Sverige blant de nordiske. De øvrige tre lå svært lavt i en internasjonal sammenlikning.

Kilde: OECD, harmonisert arbeidsløshet. 2015*: 1.kv.2015

2. NEDGANG I SYSSELSETTINGSRATER

Tallene som uttrykker arbeidsløshetsnivået kan lett undervurdere omfanget av den reelle ledigheten, særlig i dårlige tider. Dårlige utsikter for å få jobb medfører at flere unnlater å søke jobb, og vil dermed ikke regnes med i ledighetsstatistikken. Arbeidsløshetstallene regnes således ikke som andel av hele befolkningen i "arbeidsdyktig" alder.

En annen indikator for situasjonen på arbeidsmarkedet er hvor stor andel som er jobb. Da tallfester man indirekte også det motsatte: hvor stor andel som ikke er i arbeid enten de telles som ledige arbeidssøkere eller ikke.

Andelen sysselsatte er fortsatt høyere i Norden enn i andre land. Det skyldes i noen grad at arbeidsløsheten er lavere. Men det avspeiler først og fremst at arbeidsmarkedet mobiliserer flere til arbeid enn i andre land. Vi sier at yrkesaktiviteten er relativt høy. Det er særlig blant kvinner denne forskjellen fra andre land er markert. Men den høyere yrkesdeltakelsen gjelder også de eldre, der de nordiske land ligger over de andre; dog mindre markert i Danmark og Finland.

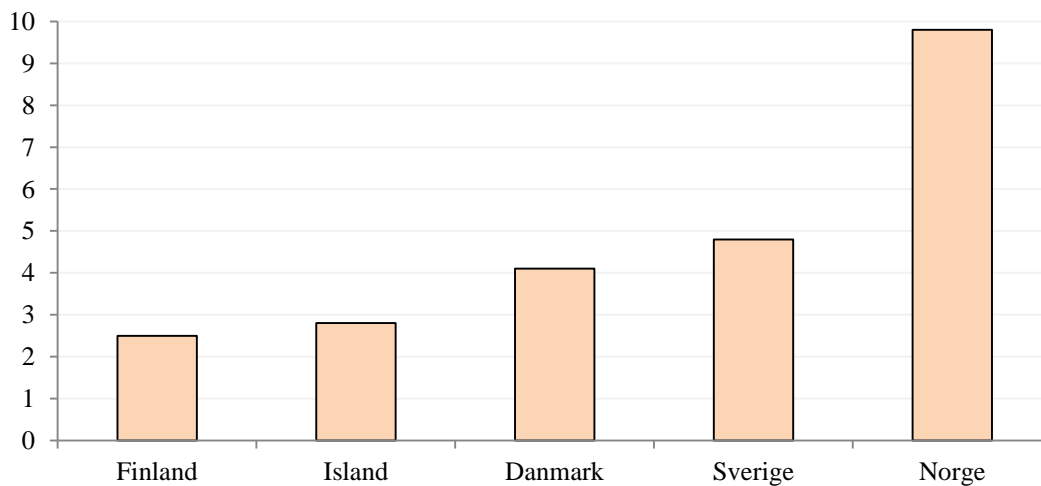
Finanskrisen medvirket til at nivået fikk en knekk nedover også i våre land. Fallet i sysselsettingsrate etter 2008 har vært klart størst i Danmark, mens nedgangen har vært minst i Sverige.

Kilde: Eurostat

Det er flere forhold som påvirker sysselsettingsratene. Graden av økonomisk vekst og demografiske forhold er to av de mest sentrale. Norge skiller seg ut med en særlig høy befolkningsvekst, noe som gjør at sysselsettingsraten går ned til tross for at jobbveksten her har vært større enn i de andre nordiske landene.

Befolkningsvekst, prosent 2008-2014, 15-74 år

Kilde: Eurostat

Sammenhengen mellom befolknings- og sysselsettingsutvikling er nærmere beskrevet i den etterfølgende tabell, som sammenstiller tallene i figurene foran.

Endring sysselsettingsrate, befolknings- og sysselsettingsvekst 2008-2014, 15-74 år

	Endring sysselsettingsrate, prosentpoeng	Befolkningsvekst, prosent	Sysselsettingsvekst, prosent
Danmark	-6,0	4,1	-4,9
Finland	-3,6	2,5	-3,3
Sverige	-0,6	4,8	3,9
Island	-2,6	2,8	-0,6
Norge	-3,5	9,8	4,5

Kilde: Eurostat.

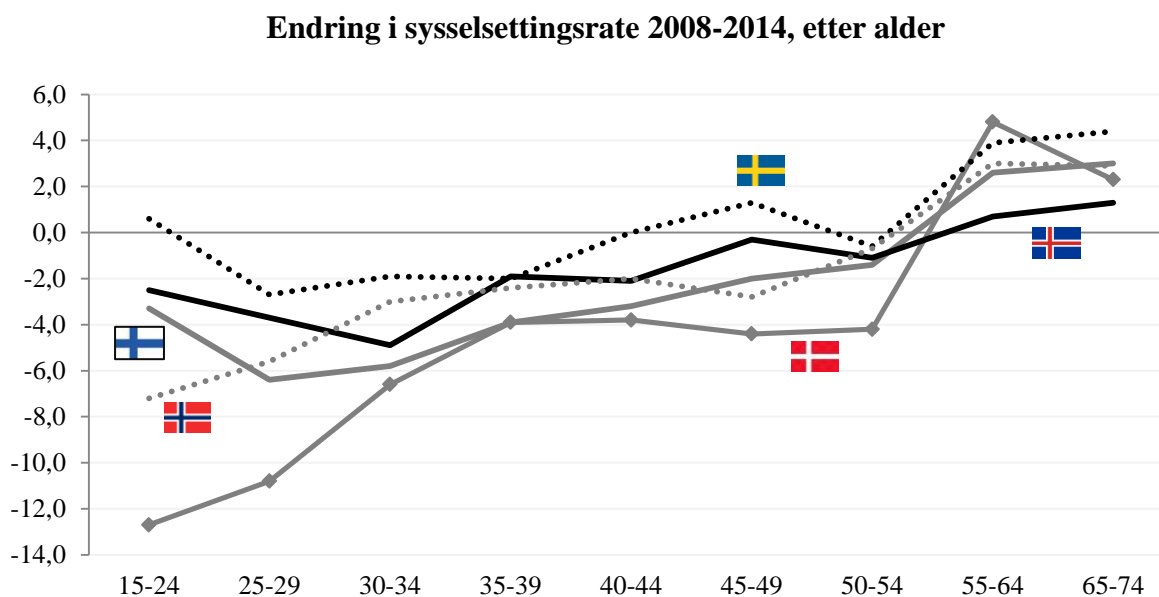
3. UNGDOM MER UTSATT, MEN OGSÅ KJØNNSFORSKJELL

Som vi viste foran, har nedgangen i sysselsettingsraten (andelen i jobb) vært ulik landene imellom. Det er likevel et felles trekk at de eldre har kommet bedre ut enn de unge.

Det er ikke uvanlig at ungdom rammes mest i en økonomisk nedgangsperiode. Det er vanskelig å entre arbeidsmarkedet når det er få utlyste stillinger. Unge mister oftere jobben i en nedgangsperiode, blant annet på grunn av ansiennitetsregler.

Figuren nedenfor viser en relativt parallell aldersfordelt endring i sysselsettingsrate i alle de nordiske landene.

Nedgangen i sysselsettingsrate er størst i de yngre aldersgruppene, mens andelen i befolkningen som er sysselsatt har gått opp blant de over 55 år i alle land bortsett fra Island.

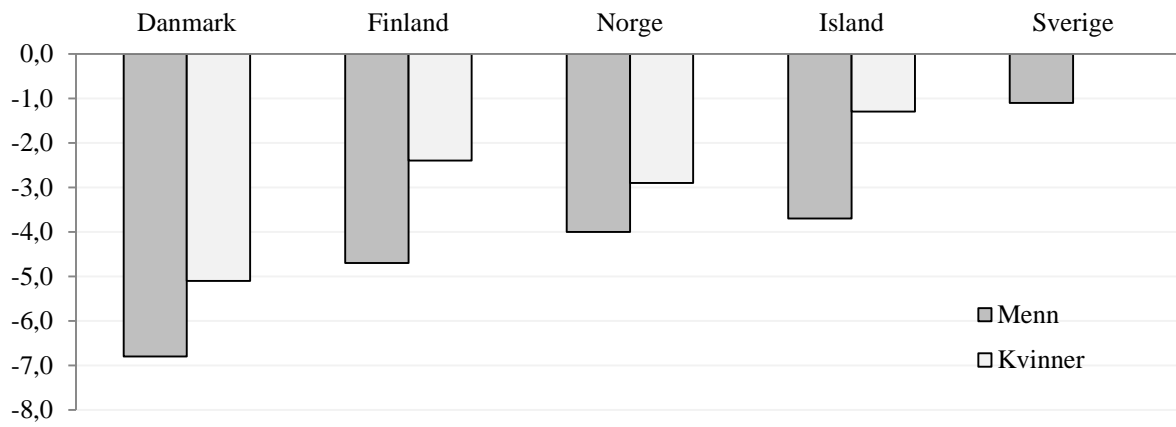

Kilde: Eurostat.

Pensjonsreformer og tilrettelegging for seniorer i arbeidslivet har trolig bidratt til høyere sysselsettingsrate i de høyeste aldersgruppene.

Nedgangen i sysselsettingsrate er større blant menn enn blant kvinner i alle nordiske land. Dette kan ha sammenheng med at menn i større grad enn kvinner er sysselsatt i konjunkturutsatte næringer, men også en tendens til mer likestilt yrkesdeltakelse over tid. For Norges del spiller det også inn at innvandringen fra EU-land i Øst-Europa har vært større blant menn enn blant kvinner.

Endring sysselsetningsrate 2008-2014, 15-74 år, etter kjønn

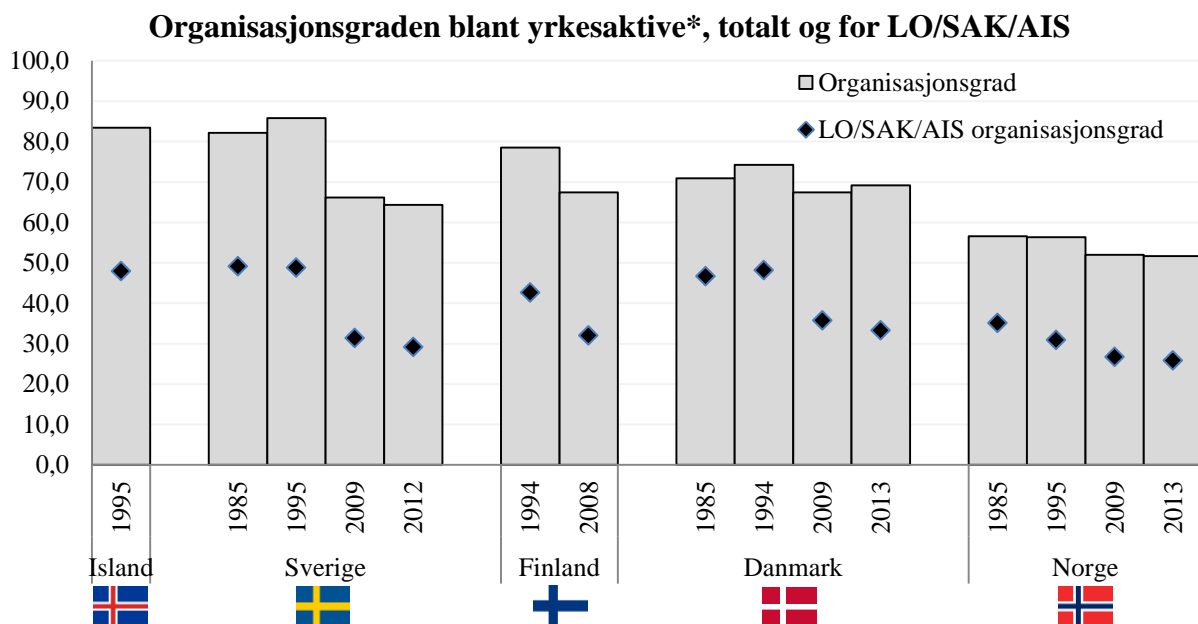
Kilde: Eurostat.

4. FAGORGANISERING OG LOs ANDEL

Et bærende element i den nordiske modellen er et velorganisert arbeidsliv med brede koordinerende organisasjoner¹. Likevel er statistikk for utviklingen på dette område mangelfull, særlig i noen av landene og foreligger med betydelig forsinkelse i tid.

De nordiske landene, og særlig Danmark, Finland, Island og Sverige, har lenge vært landene med høyest organisasjonsgrad i verden på arbeidstakersiden. Dette kan delvis tilskrives ordninger der arbeidsledighetstrygden utbetales fra såkalte arbeidsledighetskasser (a-kasser), ofte administrert av fagbevegelsen innen den enkelte bransje eller det enkelte yrke. Bare i Norge er arbeidsløshetstrygden helt statlig og den samme for alle arbeidstakere.

Organisasjonsgraden har imidlertid sunket i Norden de siste årene, og i særlig stor grad i Finland og Sverige. Samtidig har LO-andelen av de fagorganiserte gått ned i alle nordiske land (data for Island mangler). Det er altså en dobbel negativ effekt for LO-ene.

* Selvstendig næringsdrivende er unntatt. For Sverige, Finland og Danmark er arbeidsledige medlemmer inkludert.
Kilde: Fafo (K. Nergaard)

Endringene skjer særlig i privat sektor, der andelen LO-organiserte i utgangspunktet er lavest. I Sverige, Danmark og Finland har det vært gjennomført endringer i a-kassesystemet som har gjort fagorganisering dyrere. For alle nordiske land har endret næringsstruktur, internasjonalisering og endrede holdninger til kollektiv organisering bidratt til en svekket organisasjonsgrad².

¹ Se Jon Erik Dølvik: *Grunnpilarene i de nordiske modellene* (Nordmod2030)

² Se Søren Kaj Andersen m.fl.: *De nordiske aftalemodeller i åbne markeder – udfordringer og perspektiver* (Nordmod2030)

VEDLEGG

Det enkelte land i prosent av Norden samlet, 2014

	Folketall	Sysselsetting	BNP
Sverige	36,9	37,5	33,5
Danmark	21,5	21,3	20,1
Finland	20,8	19,2	15,9
Norge	19,5	20,6	29,4
Island	1,2	1,4	1,0

Kilde: Eurostat

Sysselsettingsrater i Norden, etter alder. 2014

Totalt	Danmark	Finland	Sverige	Island	Norge
15-74 år	63,8	60,0	66,2	76,9	68,4
15-24 år	53,7	41,4	42,8	69,2	50,1
25-54 år	82,0	80,5	85,4	85,1	83,9
55-64 år	63,2	59,1	74,0	83,6	72,2
65-74 år	11,8	10,2	16,4	36,0	19,3

Kilde: Eurostat

Yrkesaktive medlemmer i 1000, selvstendig næringsdrivende unntatt. For Danmark, Finland og Sverige er arbeidsledige medlemmer inkludert

	1985 ¹	1995 ²	2005 ³	2008	2011	2012	2013
Danmark¹							
- LO	1 119	1 208	1 142	987	872	895	867
Sum andre	581	654	751	831	912	926	936
- Lønnstakere og arbeidsledige	2 398	2 508	2 640	2 696	2 648	2 614	2 605
Finland²							
- SAK		911	794	749			
Sum andre		767	786	831			
- Lønnstakere og arbeidsledige		2 137		2 344			
Norge							
- LO	622	581	586	622	620	628	627
Sum andre	380	480	532	576	600	616	627
- Lønnstakere	1 772	1 882	2 116	2 328	2 365	2 411	2 427
Sverige							
- LO	2 004	1 926	1 587	1 385	1 298	1 292	
Sum andre	1 348	1 464	1 546	1 471	1 533	1 562	
- Lønnstakere og arbeidsledige	4 079	3 950	4 068	4 303	4 417	4 433	
Island							
- AIS		58					
Sum andre		43					
- Lønnstakere og arbeidsledige		121					

Kilde: Fafo (K. Nergaard)

¹ 1984 for Danmark

² 1994 for Finland og Danmark

³ 2004 for Finland